

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת מקץ תשפ"ד

פרעה, וכתב בתרגום 'כר מן חוכמתי וגו', דהיינו שיפתור בנבואה ולא בחכמה, וכן זהו שאמר יוסף לשר המשקים ושר האופים 'הלא לאלוקים פתרונים ספרו נא לי', שאמר להם דאע"פ שאינו פותר חלומות, אבל כיון שהפתרון הוא מה', יכול אני להגיד לכם הפתרון בנבואה.

והנה איתא בחז"ל במדרש תנחומא ובזוהר דפרעה ביקש לבדוק את יוסף, והיה מהפך לו את החלום אמר לו והנה מן יאור עולות שבע פרות וגו' אמר לו יוסף לא כך ראית אלא יפות מראה ובריאות כשר וכו' ולהלן שם מביא כמה וכמה אופנים איך שפרעה היפך הדברים, ויוסף אומר לו לא כך ראית אלא כך ראית, התחיל פרעה תמה בעצמו אמר לו אחרי היית כשהלמתי, ומבואר שנודע לפרעה שיוסף פותר החלומות בנבואה ולא בחכמה.

והנה אם היה פותר החלומות בחכמה, א"כ אינו מגלה צפונות, כי הדברים מצד עצמם ידועים הם לאותן החכמים הבקיאים בחכמת הפתרונות, אבל כיון שהוא פותר בנבואה, והנבואה היא דבר נסתר, ממילא הוא נחשב מגלה צפונות, שדברים נסתרים ידועים לו, והוא מגלה אותם, וזהו שאחר שפתר החלומות קרא לו צפנת פענח, כי ע"י פתרון החלומות שנוכח לראות שהיה זה בנבואה, קראו בשם זה דמטמרן מגליא ליה.

והנה המשך הפסוק הוא ויתן לו את אסנת בת פומי פרע כהן און לאשה, ומשמע שזה המשך למה שנקרא 'צפנת פענח', וצריך ביאור מה ענין זה לזה. ויש לומר דהנה באמת אסנת הייתה בתו של דינה, אלא שהיה הדבר נסתר, אבל יוסף שהיה צפונות מגולות לו, הוא ידע הדבר, ועל כן יכול היה לישא אותה, וזהו שתלה הכתוב מה שנשא את אסנת במה שנקרא צפנת פענח.

מעט צרי ומעט דבש. (מ"ג, י"א). צ"ב למה הקפיד שיהיה רק מעט דבש ומעט צרי.

ויש לומר דהנה באמת ליתן מתנה לעכו"ם הוא איסור דלא תחנם, אלא דהכא היה מותר מפני שהיה זה לצורך למצוא חן בעיניו, וכיון ששיער יעקב אבינו שבמעט צרי ומעט דבש כבר יהא זה מנחה המספקת לרצותו ולישא חן בעיניו, שוב כל הוספה היא מתנת חינם ואסורה באיסור דלא תחנם, לכן אמר שלא יתנו כי אם מעט מהצרי והדבש.

עוד י"ל עפ"י הכתוב במשלי (כ"ה, ט"ז) 'דבש מצאת אכול דיך פן תשבענו והקאותו' ומבואר דדבש מעלתו היא דוקא באכילה מועטת, ובאכילה מרובה הוא כבר אינו מועיל, ועל כן אמר להם דמהדבש יתנו לו מעט, שזהו השיעור הרצוי לאכול ממנו.

את אשר האלוקים עושה הנני לפרעה. אשר האלוקים עושה הראה לפרעה. (מ"א, כ"ה-כ"ח). וברש"י בפסוק כ"ז כתב שבתחילה שמדבר הכתוב על שבע שני השבע כתוב לשון הגדה, שהקב"ה מגיד לו את אשר עושה, ואח"כ שמדבר הכתוב על שבע שני הרעב כתוב לשון מראה, שהקב"ה מראה לו מה שעושה, ופירש הטעם לחלק, דשני השבע סמוכין הם לבא, נאמר בהם לשון הגדה, אבל שני הרעב הם מופלגין ורחוקין נופל בהם לשון מראה.

ויש לומר בזה בעוד אופן, דהנה בפתרון החלום היו שתי חלקים אחד לטובה שהם שבע שני השבע, ואחד לרעה והם שבע שני הרעב, והנה פתרון החלום שפתר להם יוסף היה בנבואה, כמבואר בתרגום על הפסוק בלעדי אלוקים יענה את שלום פרעה, שאמר יוסף לפרעה שלא יפתור החלומות בחכמה אלא בנבואה, וכמו שביאר בחידושי מרן רי"ז הלוי, והנה הרמב"ם פ"י מייסודות כתב שנבואה לרעה יכולה להשתנות כשעושיין תשובה, אבל נבואה לטובה אינה יכולה להשתנות בשום אופן, וא"כ החלק של שני השבע שהוא לטובה יש בו הדין דנבואה לטובה אינה חוזרת, ואי אפשר שתתבטל עוד, והחלק של שני הרעב שהוא נבואה לרעה אפשר שעוד תתבטל.

ולפי זה יש לבאר דלגבי החלק של שני השבע שאינו יכול להתבטל עליו אמר הכתוב בלשון הגדה, שהוא יותר לשון מוחלט, ונכמו שמצינו בהגדה דכתיב גבי עדות דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, ולכן נאמר בו לשון הגדה, שכבר לא תהא חזרה מזה, אבל לגבי החלק של שני הרעב שהם אפשר שיתבטלו, עליהם אמר הכתוב בלשון ראייה, כי אפשר שלבסוף לא יתקיים חלק זה.

ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח ויתן לו את אסנת וגו'. (מ"א, מ"ה). ובתרגום אונקלוס כתב 'דמטמרן מגליא ליה, ורש"י כתב מפרש הצפונות. ומבואר דפתרונו של יוסף נחשב שדברים נסתרים ושמורים מגולים הם לו, והוא בגדר גילוי צפונות, ולכן אחר שפתר החלומות נקרא שמו צפנת פענח. ובבעל הטורים כתב דהשם צפנת פענח, כולל שהוא נביא צופה והוזהר.

וצריך לבאר למה פתרון החלום הוא בגדר של גילוי צפונות, ולמה נחשב שדברים נסתרים ושמורים נגלו ליוסף.

ונראה לבאר הדברים, דהנה כשפרעה קרא ליוסף שיפתור החלומות קרא לו כי סבר שהוא פותר חלומות בחכמה של פותרי חלומות, וכמו שמצינו בגמ' בכרכות שבר הדיא היה לו ספר לפתור החלומות אחר הפה, וכמו שאמר לו פרעה 'תשמע חלום לפתור אותו', אמנם באמת יוסף לא פתר בחכמה, אלא בנבואה, וכמו שכבר כתב בחידושי מרן רי"ז הלוי שזהו מה שאמר יוסף לפרעה 'בלעדי אלוקים יענה את שלום

אכילת הצדיקים – בהקרבת הקרבנות

הנה כשיעקב אבינו שלח את בניו לירד למצרים ולהביא תבואה, כתוב (מ"ג, ב') ויאמר אליהם אביהם שובו שברו לנו מעט אוכל. (מ"ג, ב').

צריך ביאור למה אמר להם שיביאו רק מעט אוכל, ולמה שלא יביאו אוכל כמידת הצריך להם למחסורם.

ונראה לבאר דהנה לעיל (מ"ב, א') כתוב זירא יעקב כי יש שבר במצרים ויאמר יעקב לבניו למה תתראו, ופירש רש"י למה תראו עצמכם בפני בני ישמעאל ובני עשיו כאילו אתם שבעים כי באותה שעה עדיין היה להם תבואה ול"נ פשוטו למה תתראו למה יהיו הכל מסתכלין בכם ומתמיהים בכם שאין אתם מבקשים לכם אוכל בטרם יכלה מה שבידכם.

ומבואר שהטעם שציוה יעקב שירדו למצרים לא היה בשביל להביא אוכל, אלא רק מטעם דלמה תתראו, ולפי זה יש לומר דלכן אמר להם להביא רק מעט אוכל, כי באמת אין צריך את האוכל ממצרים וכל ההשתדלות בזה אינה אלא שלא להראות עצמן שבעים, ולזה הרי גם במעט אוכל סגי.

ויש לשאול מדוע באמת טעם זה עצמו שצריך לבקש אוכל בטרם יכלה מה שבידכם לא היה מספיק כדי שירדו למצרים, ולמה היה צריך לטעם דלמה תתראו.

ומבואר מזה דיעקב אבינו אינו צריך לדאוג על מזונו כלל, ויעקב ובניו אינם צריכים להביא אוכל ממצרים, ואצל יעקב אין רעב כלל.

ויש להוסיף בזה עוד, שהנה כשיוסף שלח ליעקב שירד למצרים, כתוב (מ"ה, י"א) ששלח להגיד ליעקב ז'כלכלתי אותך שם כי עוד חמש שנים רעב פן תורש אתה וביתך וכל אשר לך, אבל האמת הייתה להיפך, כי אדרבה בעת שהגיע יעקב למצרים פסק הרעב, ומבואר שבאמת יעקב אינו זקוק לבא למצרים בשביל כלכלת עצמו, ואינו צריך להיות ניוון מתבואת מצרים, ואינו תלוי בפרנסת מצרים, ואדרבה, כשהוא מגיע למצרים אז הרעב מפסיק.

ויש לבאר הדבר דהנה בגמ' בב"ב דף ט"ז ע"ב אמרין דשלשה הטעמים הקב"ה בעולם הזה מעין העולם הבא, אלו הן אברהם יצחק ויעקב. ובתוס' שם כתבו דנהנו מעין עולם הבא מכל וכל, ולא רק בהד מילתא, וא"כ מזונותיו של יעקב ואכילתו הם מעין עולם הבא, ובדאי דמזון שהוא מעין עולם הבא אינו שייך לרעב, ואינו תלוי בתבואת

חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם

מתוך דברים במעמד קביעת מזוזות לבית המדרש דקהלת 'משכן יחזקאל' ב"ב בראשות הגר"ש פישוהוף שליט"א

ימי החנוכה הם הזמן הראוי לחנוכת בית הכנסת, מלאכת המשכן נשלמה בכ"ה בכסלו, ומבואר בחז"ל בפסיקתא כי באמת זה היה הזמן הראוי לחנוכת המשכן, וחנוכת המשכן נדחתה לר"ח ניסן, לערב שמחת הקמת המשכן בחודש שנוולד בו יצחק והוא ניסן, נמצא כסלו מפסיד, ואמר הקב"ה עלי לשלם לו, ושילם לו הקב"ה לכסלו בחנוכת בית חשמונאי. הרי מבואר דהזמן של חנוכת המשכן, הוא בימי החנוכה. וא"כ זהו גם הזמן לחנוכת בית הכנסת ובית המדרש שעליהם נאמר בכתוב ז'אחי להם מקדש מעט', אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות. ודבר בעתו מה טוב.

בגמרא בשבת מבואר דמלכתחילה היה ראוי להניח נר חנוכה מימין, ואף על פי כן מניחין בשמאל כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין. בב"ב כתב דמלכתחילה היה צריך ליתן הנר חנוכה מימין כי הוא פרסומי ניסא טפי, שהכל פונין לימין, מ"מ בשביל שיהא מוקף במצות מניחה בשמאל. מבואר מזה כי מגרעין בפרסומי ניסא בשביל תכלית זו שיהא מוקף במצוות. הנה למדנו את גודל הענין שיהא האדם מוקף במצוות. בשאלות הוסיף על דברי הגמ' ויבא בעל הבית מצוייץ בטליתו ביניהם. ובנצי"ב כבר שו"ט דמדליקין בלילה, ולילה לאו זמן ציצית. ועכ"פ יש לומר דרך דרוש, דלא סגי שהאדם מסובב במצות, אלא צריך שהבעל הבית עצמו יהא גם הוא מישך שייך למצוות, וזהו כל התכלית, שהאדם עצמו יהא ספון בעולם של קדושה, בעולם של מצות, באהל תורה. המאירי בשבת כותב שבזה שהאדם מסובב במצות מתקיים בו הכתוב בתהלים 'חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם', היינו שהמצות הם מלאכי ה' המסובבים אותו, והם מחלצים אותו מרעה. מבואר דע"י שהוא מסובב במצות האדם זוכה לשמירה ונחלץ מרעה צדיק.